

Ναυπάκτου Ιερόθεος: «Η παρασυναγωγή και το σχίσμα του φυλετισμού»

/ Γνώμες

- Του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτη Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου κ. Ιεροθέου

Στίς ήμέρες μας πολλά έκκλησιαστικά θέματα πού προκαλοῦν προβλήματα στίς σχέσεις μεταξύ τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν προέρ-χονται ἀπό τόν έθνοφυλετισμό, ὁ ὁποῖος διασπᾶ τήν ένότητα τῆς Ἐκκλησίας καί προκαλεῖ διαιρέσεις καί σχίσματα. Ὁ φυλετισμός εἶναι μιά «νεωτερική λύμη», δηλαδή φθορά καί καταστροφή τῆς ένότητας τῆς Ἐκκλησίας.

Στήν συνέχεια τοῦ κειμέ-νου αὐτοῦ θά δοθοῦν μερικά παρα-δείγματα καί ἔπειτα θά ἀνα-λυ-θοῦν οἱ ἀποφάσεις τῆς Συνόδου τοῦ 1872 στήν Κωνσταντι-νού-πολη, ἡ ὁποία κατεδίκησε τόν φυλετισμό ὡς παρασυναγωγή καί σχίσμα στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλη-σία.

1. Ἕθνη καί Ἐκκλησία

Ὁ Χριστός μετά τήν Ἀνάστασή Του ἔδωσε έντολή στούς Ἀποστό-λους νά κηρύξουν σέ ὅλα τά ἔθνη: «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τά ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτούς

εἰς τό ὄνομα τοῦ Πατρὸς καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διδάσκοντες αὐτούς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετεῖ-λάμην ὑμῖν» (Ματθ. κη΄ 19, 20).

Τήν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς ἀπαρτίσθηκε ἡ Ἐκκλησία ὡς Σῶμα Χριστοῦ ἀπό Ἰουδαίους καί Ἑθνικούς. Στίς «Πράξεις τῶν Ἀποστόλων» φαίνεται αὕτη ἡ συγκρότηση τῆς Ἐκκλησίας ἀπό ὅλα τά Ἔθνη. Οἱ κατοικοῦντες στήν Ἱεροσόλυμα «Ἰουδαῖοι ἄνδρες εὐλαβεῖς ἀπό παντός ἔθνους τῶν ὑπὸ τῶν οὐρανῶν» ἤκουσαν τήν βιαία πνοή τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἐπίσης ἤκουγαν τοὺς Ἀποστόλους νά μιλοῦνε στήν δική τους γλῶσσα καί ἔμειναν ἐκστατικοί. Ἔλεγαν:

«Καί πῶς ἡμεῖς ἀκούομεν ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ ἡμῶν ἐν ᾧ ἐγεννήθημεν, Πάρθοι καί Μηδοὶ καί Ἑλαμίται, καί οἱ κατοικοῦντες τήν Μεσοποταμίαν, Ἰουδαίαν τε καί Καππαδοκίαν, Πόντον καί τήν Ἀσίαν, Φρυγίαν τε καί Παμφυλίαν, Αἴγυ-πτον καί τά μέρη τῆς Λιβύης τῆς κατὰ Κυρήνην, καί οἱ ἐπιδη-μοῦντες Ῥωμαῖοι, Ἰουδαῖοί τε καί προσήλυτοι, Κρήτες καί Ἀραβες, ἀκούο-μεν λαλούντων αὐτῶν ταῖς ἡμετέραις γλώσσαις τά μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ» (Πρ. β΄, 8-11).

Τά τροπάρια τῆς ἀκολουθίας τῆς ἐορτῆς τῆς Πεντηκοστῆς καί τῆς ἐπομένης Κυριακῆς τῶν Ἁγίων Πάντων κάνουν λόγο γιά τήν ὑπέρβαση τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ μέσα στήν Ἐκκλησία.

Οἱ πρῶτες ἐκκλησιαστικές Κοινότητες σέ κάθε τόπο ἀπαρτίζονταν ἀπό Χριστιανούς καί Ἰουδαίους καί Χριστιανούς ἐξ Ἑθνῶν, ὅπως φαίνεται σέ ὅλες τίς Ἐπιστολές τῶν Ἀποστόλων.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος στήν πρὸς Γαλάτας Ἐπιστολή του γράφει: «Πάντες γάρ υἱοὶ Θεοῦ ἐστε διὰ τῆς πίστεως ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· ὅσοι γάρ εἰς Χριστόν ἐβαπτίσθητε, Χριστόν ἐνεδύσασθε. οὐκ ἔστι Ἰουδαῖος οὐδέ Ἕλληνας, οὐκ ἔστι δοῦλος οὐδέ ἐλεύθερος, οὐκ ἔστι ἄρσεν καί θῆλυ· πάντες γάρ ὑμεῖς εἷς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. εἰ δέ ὑμεῖς Χριστοῦ, ἅρα τοῦ Ἀβραάμ σπέρμα ἐστέ καί κατ’ ἐπαγγελίαν κληρονόμοι» (Γαλ. γ΄, 26-29).

Ἡ Ἐκκλησία, ἐπομένως, ἀπαρτίσθηκε ἀπό Χριστιανούς πού προέρχονταν ἀπό ὅλα τά ἔθνη, μιλοῦσαν διαφορετικές γλώσσες καί ὅλοι ἦταν μεταξύ τους ἀδελφοί, γιατί ἡ Ἐκκλησία εἶναι πάνω ἀπὸ ὅλες τίς διαιρέσεις καί ἐθνοφυλετικές διακρίσεις, χωρίς νά καταργῇ τίς ἔθνο-τητες καί τίς γλώσσες.

Αργότερα μέ τίς αποφάσεις τῶν Τοπικῶν καί τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων ἡ Ἐκκλησία πού ἀποτελεῖται ἀπό Χριστιανούς πού προέρχονταν ἀπό ὅλα τά Ἔθνη, συγκροτήθηκε κατὰ γεωγραφικές περιοχές καί ὄχι κατὰ φυλετική καταγωγή. Ὅσοι Χριστιανοί βρίσκονταν σέ μία πόλη καί σέ μία εὐρύτερη περιοχή, συγκροτοῦσαν μία κατὰ Τόπους Ἐκκλησία, ἀνεξάρτητα ἀπό φυλές καί γλῶσσες.

Βέβαια, σέ αὐτό διευκολύνονταν ἀπό τήν Ρωμαϊκή Αὐτοκρατορία καί ἀργότερα ἀπό τήν Χριστιανική Ρωμαϊκή Αὐτοκρατορία πού στήν βάση τους ἦταν πολυεθνικές μέ ἐνιαία πολιτιστική παράδοση, ἀλλά αὐτό στήν Ἐκκλησία στηρίζεται περισσότερο στήν Χριστιανική διδασκαλία πού εἶναι οἰκουμενική, δηλαδή εἶναι πάνω ἀπό ἔθνοφυ-λετικές διαιρέσεις.

Καίτοι διατηρεῖται ἡ φυλετική καταγωγή τοῦ καθενός, ἐν τούτοις ὑπάρχει μιᾷ ἄλλῃ σχέση καί κοινωνία τῶν ἀνθρώπων πού ἀποτελοῦν τά μέλη τῆς Ἐκκλησίας. Εἶναι χαρακτηριστικός ὁ ὕμνος τῶν τεσσάρων ζώων καί τῶν εἰκοσιτεσσάρων πρεσβυτέρων στό ἄρνιο τῆς Ἀποκαλύψεως, πού συμβολίζουν σύνολη τήν Ἐκκλησία: «Ἐσφάγης καί ἡγόρα-σας τῷ Θεῷ ἡμᾶς ἐν τῷ αἵματί σου ἐκ πάσης φυλῆς καί γλώσσης καί λαοῦ καί ἔθνους, καί ἐποίησας αὐτούς τῷ Θεῷ ἡμῶν βασιλεῖς καί ἱερεῖς καί βασιλεύσουσιν ἐπὶ τῆς γῆς» (Ἀπ. ε', 9-10).

Εἶναι σαφές, λοιπόν, ὅτι στήν Ἐκκλησία χωρίς νά καταργῆται ἡ φυλετική καταγωγή κάθε ἀνθρώπου, χωρίς νά καταργῆται ἡ ἰδιαίτερη πατρίδα του, ἐν τούτοις ὑπερβαίνεται μέ τήν Χάρη τοῦ Χριστοῦ. Γι' αὐτό ἡ Ἐκκλησία ὡς «Σῶμα Χριστοῦ» καί «κοινωνία θεώσεως», εἶναι τό μεῖζον, ἐνῶ ἡ φυλετική καταγωγή εἶναι τό ἔλασσον. Ἔτσι, ἡ ἔνταξη τοῦ ἀνθρώπου στό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ καί τήν κοινωνία τῆς θεώσεως συνιστᾷ τήν ὑπέρβαση τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ.

2. Ὁ δυτικός ἐθνοφυλετισμός

Μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου δημιουργοῦνται ἀπό διάφορους Χριστιανούς μέσα στήν Ἐκκλησία τάσεις γιά τήν συγκρότηση ἐκκλησιαστικῶν κοινοτήτων μέ βάση ἐθνοφυλετικά στοιχεῖα.

Ἡ πρώτη προσπάθεια συγκροτήσεως μιᾶς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς καί μιᾶς αὐτοκρατορίας μέ φυλετικά στοιχεῖα παρατηρήθηκε στήν Δύση τόν 8ο αἰῶνα μ.Χ. μέ τήν παρουσία τῶν Φράγκων. Τότε ἡ λέξη ἔθνος ταυτίσθηκε μέ τήν φυλετική καταγωγή καί κυρίως μέ τό ἐπα-κό-λουθό του, δηλαδή τίς κοινωνικές τάξεις στά πλαίσια τῆς φεουδαρχίας.

Εἶναι πολύ χαρακτηριστικό ὅτι στήν Δύση ἀντίστοιχα μέ τήν λέξη ἔθνος ἦταν τά ὀνόματα *natio*, ἀπό τό ρῆμα *nascor* πού σημαίνει γεννῶμαι, καί *gens* ἀπό τό ρῆμα

gigno πού σημαίνει γεννῶ. Κατά τόν Μεσαίωνα ἡ λέξη nationes δέν δήλωνε τήν καταγωγή, ἀλλά τήν περιοχή προε-λεύ-σεως κάποιου. Ἀπό τόν 15ο αἰώνα χρησιμο-ποιεῖτο ἡ λέξη natio – nationes γιά νά δηλώσῃ μιᾶ ὀρισμένη κοινωνική τάξη πού εἶχε στά χέρια τῆς τήν πολιτική ὀργάνωση τοῦ Κράτους. Ὁ Λούθηρος ὀνόμαζε Deutsche nation τούς εὐγενεῖς σέ ἀντίθεση μέ τόν λαό. Ἀκόμη καί κατά τόν 17ο καί 18ο αἰώνα ἡ λέξη nation σήμαινε κυρίως τό κοινωνικό στρώμα πού διοικοῦ-σε τό κράτος καί ὄχι τήν λαϊκή ὁλότητα (Κ. Γεωργούλης).

Αὐτό δέν εἶναι ἄσχετο ἀπό τήν ὑποδούλωση τοῦ δυτικοῦ τμή-ματος τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας στους Φράγκους καί τήν ρατ-σι-στική διαίρεση τοῦ λαοῦ σέ Φράγκους εὐγενεῖς, πού ἦταν οἱ φεου-δάρχες, καί στόν λαό. Ἐπίσης, δέν εἶναι ἄσχετο μέ τόν ὅρο «ἁγία Ρωμαϊκή αὐτοκρατορία τοῦ Γερμανικοῦ Ἔθνους». Ἔτσι, ἐνῶ στήν ἐνωμένη Χριστιανική Ρωμαϊκή Αὐτοκρατορία δέν ὑπῆρχαν κατά βάση ρατσιστικές διακρίσεις, ἀφοῦ πολλές λαότητες ἀποτελοῦσαν τό ἕνα Γένος καί τό ἕνα Ἔθνος, τό Ἔθνος τῶν Ρωμαίων, στήν Δύση μέ τήν ἐπίδραση τῶν Φράγκων τό Ἔθνος ἀποκτᾷ φυλετική, ρατσιστική καί κατά συνέπεια κοινωνική σημασία.

Ὁ θεωρητικός τῆς Γαλλικῆς ἐπανα-στάσεως ὁ Abba Siéyès μέ τό περίφημο πολι-τι-κό του φυλλάδιο γιά τήν «τρίτη τάξη» διεκήρυττε ὅτι ὁ κύριος ἐκπρόσωπος τῆς nation, δηλαδή τοῦ ἔθνους εἶναι ἡ τρίτη τάξη. Νά θυμίσω ὅτι στίς παραμονές τῆς Γαλλικῆς Ἐπανάστασης ἡ «τρίτη τάξη» ἦταν ἡ κοινωνική τάξη, πού ἀποτελοῦνταν ἀπό τόν λαό πού δέν εἶχε ἰδιαίτερα προνόμια, καί ἀποτελοῦσε τό 98% τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Γαλλίας ἐναντί τῶν δύο ἄλλων τάξεων, τίς ὁποῖες ἀποτελοῦσαν ὁ κληρὸς καί οἱ εὐγενεῖς, στίς ὁποῖες ἀνῆκε τό 2% τοῦ πληθυσμοῦ. Καί αὐτό πρέπει νά τό δοῦμε μέσα ἀπό τήν ἄποψη ὅτι ἡ Γαλλική ἐπα-νάσταση εἶναι ἐπανάσταση τῶν Ρωμηῶν ἐναντίον τῶν Φράγκων εὐγε-νῶν, πού εἶχαν κατακυριεύσει τόν λαό, εἶχαν μοιράσει τόν δυτικό χῶρο σέ φέουδα μέ φοβερές κοινωνικές ἐπιπτώσεις. Τό nation, τό ἔθνος, ταυτίστηκε μέ τήν φυλετική καί ρατ-σι-στική νοοτροπία τῶν Φράγκων.

Ὁ Abba Siéyès (Ἀββᾶ Σεγιέ) στό κείμενό του «τί εἶναι ἡ τρίτη τάξη» ἔθετε τρεῖς ἐρωτήσεις καί ἀπαντοῦσε ὁ ἴδιος σέ αὐτές. Ἐγγραφε: «Πρέ-πει νά βάλλουμε στόν ἑαυτό μας τρεῖς ἐρωτήσεις: 1. Τί εἶναι ἡ τρίτη τάξη; Τά πάντα. 2. Τί ἦταν μέχρι σήμερα στόν πολιτικό τομέα; Τίποτα. 3. Τί ζητάει; Νά γίνῃ κάτι». Στό ὄνομα αὐτῶν τῶν ἰδεωδῶν ξεκίνησε ἡ Γαλλική Ἐπανάσταση ἐναντίον τῶν εὐγενῶν καί οἱ ἐκπρό-σωποι τῆς «τρίτης τάξης» αὐτοανακηρύχθηκαν σέ Ἐθνική Συνέλευ-ση.

Δυστυχῶς, αὐτό τό πνεῦμα τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ ἐπικράτησε σέ ὅλο τόν δυτικό χῶρο καί στήν Τσαρική Ρωσία μέ ἀποτέλεσμα νά μετατραπῇ ἡ ἐκκλησιαστική ζωή ἀπό ὑπε-ρεθνική σέ ἐθνι-κιστική καί ἐθνοφυλετική. Αὕτῃ τήν τακτική ἐτήρησαν τόσο οἱ λαοί τῆς Δύσεως ὅσο καί ἡ Τσαρική Ρωσία. Ἔτσι, δυστυχῶς, εἰσῆχθη μέσα

στήν Ὀρθόδοξη ἐκκλησιαστική ζωή ἢ ἐθνοφυλετική νοοτροπία.

Αὐτό δείχνει ἡ σύγχρονη νοοτροπία τῆς «εἰσπηδήσεως» μιᾶς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καί μάλιστα λόγω ἐθνοφυλετικῶν κριτηρίων, σέ ἄλλες τοπικές Ἐκκλησίες, πράγμα πού κατά τόν Σεβα-σμιώτατο Μητρο-πο-λίτη Περιστερίου Γρηγόριο, συνιστᾷ τήν «αἵρεση τῆς συνεδαφικό-τητας», δηλαδή πολλές ἐκκλησιαστικές δικαιοδοσίες λει-τουρ-γοῦν σέ μιά περιοχή, καί αὐτό εἶναι τό μεγάλο πρόβλημα τῆς σύγχρονης Διασποράς.

3. Τά σχίσματα στήν Ἐκκλησία μέ βάση τόν ἐθνοφυλετισμό

Γιά νά γίνουν φανερά τά προβλήματα πού ἀναφύονται ἀπό τόν ἐθνοφυλετισμό θά παραθέσω μέ συντομία τρία παρα-δείγ-ματα, πού παρατηρήθηκαν τόν 19ο αἰώνα μέ τήν ἀρχή τῆς δη-μιουργίας ἐθνικῶν Κρατῶν, ἀπόρροια τοῦ δυτικοῦ Διαφωτισμοῦ καί τοῦ Ρο-μαν-τισμοῦ.

α) Ὁ ἐλληνικός ἐθνοφυλετισμός

Μέ τήν συγκρότηση τοῦ πρώτου Ἑλληνικοῦ Κράτους, μέ τήν ἀποκοπή του ἀπό τήν Κωνσταντινούπολη, Πρωτεύουσα τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας, ἀκόμη καί ἐκκλησιαστικῶς, καί τήν ἐπανα-σύνδεσή του μέ τήν ἀρχαία Ἑλλάδα, πού ἔγινε μέ τήν συνδρομή τῆς Ἀγγλίας, τῆς Γαλλίας καί τῆς Ρωσίας, μεταφέρθηκε στό νέο Κράτος ἡ νοοτροπία πού ἐπικρατοῦσε στήν Δύση καί στήν Τσα-ρική Ρωσία.

Ὅπως γράφει ὁ π. Ἰωάννης Ρωμανίδης καί ὁ π. Γεώργιος Μεταλ-ληνός, τόν 19ο αἰώνα καλλιερ-γήθηκε ἔντονα ἡ θεωρία ὅτι ὅλες οἱ ρωμαϊκές ἐθνότητες ἦταν ὑποδοι-λωμένες στούς Βυζαντινούς. Ἔτσι ἀναπτύχθηκε ὁ ἐθνικισμός «καί προ-ω-θήθηκε ἡ σύσταση μικρῶν ἐθνι-κῶν κρατῶν, μέ βάση τή διάλεκτο-γλώσ-σα, μέ παράλληλη κατά-λυση τῆς μακραίωνης συνειδησιακῆς τους ἐνότητας» (π. Γεώργιος Μεταλληνός).

Τά σχέδια τῶν Φράγκων γιά τήν ἀνασύσταση τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους προωθήθηκαν σημαντικά ἀπό τόν «πατριάρχη» τοῦ ἑλληνικοῦ διαφωτισμοῦ, Ἀδα-μάντιο Κοραῖ. Ἐπηρεασμένος ὁ ἴδιος ἀπό τόν ἀντι-βυ-ζαν--τινισμό πού εἶχε ἐπικρατήσει στόν δυτικό χῶρο ἀπό τό μῖσος τῶν Φράγκων, ἀπέβλεπε στήν ἀνα-σύσταση τῆς ἀρ-χαίας Ἑλλάδος καί στήν ἀναβίωση τοῦ πολιτισμοῦ της, πού ὅμως, ὅπως ἔλεγε, εἶχε φθαρεῖ ἀπό τόν «βυζαντινισμό καί τόν τουρκισμό». Κατά τόν Κοραῖ ἡ Ἑλλάδα ἔπρεπε νά ἐξευρωπαϊστῇ. Αὕτη εἶναι ἡ περίφημη ἀρχή τῆς μετακένωσης σύμφωνα μέ τήν ὁποία ὁλος ὁ εὐρωπαϊκός πολιτισμός ἦταν στήν βάση του ἑλληνικός, καί ἐπομένως αὐτός ὁ πολιτισμός πρέπει νά ἐπανέλθῃ στήν κοιτίδα του, τήν Ἑλλάδα, νά περάσῃ δηλαδή «ἀπό τά κοφίνια τῶν ἀλλογενῶν εἰς τά κοφίνια τῶν Ἑλλήνων».

Ὅμως, ἡ πραγματικότητα ἦταν ὅτι καί οἱ κάτοικοι τῆς Πελο-πον-νήσου, τῆς Ρούμελης καί γενικά τοῦ μετέπειτα Ἑλληνικοῦ Κράτους, κατά τήν διάρκεια τῆς Τουρκοκρατίας, ὅπως καί οἱ κάτοικοι ἄλλων περιοχῶν εἶχαν ἔντονα ἀνεπτυγμένη τήν συνείδηση ὅτι εἶναι Ρωμηοί, δηλαδή Ἕλληνες, πού ὅμως ἀνήκουν στήν Χριστιανική Ρωμαϊκή Αὐτο-κρατορία. Στήν συνείδησή τους δέν ὑπῆρχε διάσταση μεταξύ τῶν Ἑλλήνων καί τῶν Ρωμηῶν. Μέ αὐτήν τήν προοπτική ἔκαναν τήν ἐπανάσταση, γι' αὐτό καί μετὰ ἀπό αὐτήν ἀναπτύχθηκε «ἡ μεγάλη ιδέα», ἡ ἀνασύσταση ὅλου τοῦ Ρωμαϊκοῦ.

Ἡ Φραγκική ὅμως προπαγάνδα, πού ἀπέβλεπε στήν μή ἀναβίωση τῆς Ρωμαϊκῆς ιδέας, φαίνεται ἐκτός τῶν ἄλλων καί ἀπό δύο γεγονότα.

Τό πρῶτο εἶναι ἡ προσπάθεια νά ἐπικρατήσῃ ὁ ὅρος Ἕλληνες καί νά καθορισθῇ ἡ ἔννοιά του, ἀφοῦ βέβαια ἀντιπαρατεθῇ πρὸς τό Ρωμηός. Τήν προσπάθεια αὕτη τήν βλέπουμε καθαρά στίς συζητήσεις πού ἔγιναν στήν ἐπαναστατημένη Ἑλλάδα σχετικά μέ τό Σύνταγμα. Γίνεται, δηλαδή, μεγάλη συζήτηση γιά νά καθορισθῇ ποιοί ἀκριβῶς πρέπει νά θεωροῦνται Ἕλληνες. Ἡ μελέτη τῶν Συνταγμάτων καί τῶν σχετικῶν συζητήσεων στίς Ἐθνοσυνελεύσεις τῆς ἐπαναστατημένης Ἑλλάδος ἀποδεικνύει ὅτι ὡς Ἕλληνες θεωροῦνται ὅσοι κατοικοῦν μόνιμα στόν χῶρο τῆς Ἑλλάδος καί πιστεύουν στόν Χριστό. Αὐτοί μπορεῖ νά εἶναι εἴτε αὐτόχθονες εἴτε ἑτερόχθονες, οἱ ὁποῖοι ὅμως ἀγωνίστηκαν γιά τήν ἐλευθερία καί πολιτογραφήθηκαν στό Ἑλληνικό Κράτος. Αὐτό σημαίνει ὅτι ἔξω ἀπό τήν Ἑλλάδα δέν ὑπάρχουν Ἕλληνες, ἀλλά Ρωμηοί, Γραικοί. Σαφῶς, λοιπόν, γίνεται ὁ διαχωρισμός μεταξύ Ἑλλήνων καί Ρωμηῶν καί ὁπωσδήποτε φαίνεται καθαρά ἡ φραγκική προπα-γάνδα νά ἀποξενωθοῦν οἱ Ἕλληνες ἀπό τοὺς Ρωμηούς, ὥστε νά μὴν ὑπάρχῃ καί ἡ παραμικρά κίνηση γιά τήν ἀνα-σύσταση τῆς Χριστιανικῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας.

Τό δεύτερο γεγονός, ως συνέχεια τοῦ προηγουμένου, εἶναι ἡ ἀπό-σχιση τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπό τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο. Πρόκειται γιά τήν ἱστορία τοῦ ἐλλαδικοῦ αὐτοκεφάλου, τό ὁποῖο δυστυχῶς μιμήθηκαν μετά καί ἄλλες Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες τῶν Βαλκανίων πού ἀποσχίσθηκαν ἀπό τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο.

Ίσως θά μπορούσε νά δοθῇ ἀπό τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο στήν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος τό αὐτοκέφαλο μετά τήν ἀπελευθέρωση ἀπό τούς Τούρκους, ἀλλά αὐτό ἔπρεπε νά γίνῃ κατόπιν συμφωνίας καί μέ ὁμαλές συνθήκες καί ὄχι μέ βίαιες ἐνέργειες, αὐτόγνωμες ἀνακηρύξεις, καί μάλιστα μέσα στήν ὅλη νοοτροπία τῶν Ἑλλήνων διαφωτιστῶν, κυρίως τίς ἀπόψεις τοῦ Ἀδαμαντίου Κοραΐ. Τό θλιβερό στήν περίπτωση αὕτη εἶναι ὅτι χρησι-μοποιήθηκε ἡ Ἐκκλησία γιά τήν ἔξαρση καί ἀνάπτυξη τοῦ ἐθνοφυ-λετισμοῦ. Αὐτό εἶναι φοβερό ἂν σκεφθῇ κανείς ὅτι ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία δέν μπορεῖ νά εἶναι ἐθνική μέ τήν ἄποψη τοῦ ἐθνικισμοῦ, ἀφοῦ στήν πραγματικότητα εἶναι ὑπερεθνική.

Ἔτσι, λοιπόν, ἡ ἐλληνική ἐπανάσταση, παρά τά εὐεργετικά της ἀποτελέσματα, παρά τήν ἐλευθερία ἀπό τήν τυραννία τῶν Τούρκων, ἐν τούτοις ἀνέπτυξε καί τήν αἵρε-ση τοῦ φυλετισμοῦ. Στήν πραγματικότητα ἦταν ἄρνηση τῆς Ρωμηοσύνης, καί ἐντάχθηκε στά σχέδια τῶν Φράγκων γιά τήν ἀναβίωση τῶν μικρῶν ἐθνικῶν κρατιδίων. Εἶναι πολύ χαρακτηριστικός ὁ λόγος τοῦ Toynbee ὅτι οἱ Ἕλληνες «ἔκαναν (μέ τό '21) μιάν ἄφρονη ἐνέργεια καί ἔχασαν ὁλόκληρη αὐτοκρατορία».

Εὐτυχῶς, τό 1850 δόθηκε ἀπό τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ἡ αὐτοκεφαλία στήν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος καί ἀποκαταστάθηκε ἡ ἕως τότε, γιά δεκαεπτὰ χρόνια, σχι-σματική καττάσταση.

β) Ὁ βουλγαρικός ἐθνοφυλετισμός

Τόν 19ο αἰῶνα στά Βαλκά-νια ἀναπτύχθηκε καί ὁ βουλγαρικός ἐθνοφυλετισμός, ὅπως τό βλέπουμε χαρακτηριστικά στήν Βουλγα-ρική Ἐξαρχία, ὅσα προηγήθηκαν καί ὅσα ἀκολούθησαν ἀπό αὐτήν. Δέν πρόκειται βέβαια, νά ἀναφερθῶ διεξοδικά στό σοβαρό αὐτό θέμα, ἀλλά νά τονίσω τήν ἄποψη ὅτι καί αὕτη ἡ κίνηση ἐντάσσεται στήν προ-σπάθεια καταλύσεως καί καταργήσεως τῆς Ρωμηοσύνης καί τῆς ἀνα-πτύξεως τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ.

Ἡ ρωσική πολιτική, ἐνῶ μέχρις ἐνός σημείου ὑποστήριζε τίς ἐλλη-νικές ἐπανα-στάσεις γιά τήν πτώση τῆς Ὁθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας καί γιά ἴδιο ὄφελος, ἀργότερα χρησιμοποίησε τούς Βουλγάρους, στούς ὁποί-ους ἀνέπτυξε τήν ἐθνική τους συνείδηση. Εἶναι χαρακτηριστικός ὁ λόγος τοῦ Τσάρου Νικολάου τοῦ Α', πού εἶπε στόν Πρεσβευτή τῆς Ἀγγλίας Σέϋμoure, ὅπως τόν διατύπωσε ὁ τελευταῖος σέ

έκθεσή του προς τόν Ὑπουργό τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἀγγλίας: «Δέν θέλω ἐπιτρέψη ποτέ οὔτε ἀπόπειραν ἀνοικοδομήσεως Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας οὔτε τοιαύτην επέκτασιν τῆς Ἑλλάδος ἥτις νά καταστήσῃ αὐτήν ἰσχυρόν Κράτος».

Ἐπομένως, ἡ ρωσική πολιτική γιά δικούς της λόγους ἦταν συντονισμένη στήν ὅλη τότε δυτική πολιτική γιά τήν ἀνάπτυξη μικρῶν ἐθνικῶν κρατιδίων καί τήν κατάργηση τῆς ιδέας περί ἀνασυστάσεως τῆς Χριστιανικῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτο-κρατο-ρίας.

Κατά τόν Ρωσοτουρκικό πόλεμο τοῦ 1827 οἱ Ρῶσοι συνάντησαν βορείως τοῦ Αἴμου ἕναν ἀγροτικό λαό πού μιλοῦσε μιά γλώσσα πού ὁμοίαζε μέ τήν δική τους. Οἱ περισσότεροι ἀπό αὐτούς ὅταν ρωτήθηκαν τί εἶναι ἀπήντησαν ὅτι εἶναι Ρωμηοί. Ὡστόσο οἱ Ρῶσοι μελέτησαν τό θέμα καί ἀπεκάλυψαν ὅτι ἦταν ἀπόγονοι τῶν παλαιῶν Βουλγάρων, πού ὅμως εἶχαν ἐκρωμαϊσθῇ, καί ἀπεφάσισαν νά τούς ἀναπτύξουν τήν ἐθνική συνείδηση γιά νά τούς χρησιμοποιήσουν γιά τήν ἐπιτυχία τῶν σχεδίων τους, νά κατέλθουν στό Αἶγαῖο.

Βέβαια, πρέπει νά τονισθῇ ὅτι καί προηγουμένως ὑπῆρχαν προ-σπάθειες ἀναπτύ-ξεως τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως τῶν Βουλγάρων ἀπό λογίους Βουλγάρους καί ξένους, πού ὀφείλονταν σέ πανσλαβιστικές ιδέες πού προέρχονταν ἀπό τήν Ρωσία. Τό ἔναυσμα ἦταν οἱ συγγραφές τοῦ μοναχοῦ Παΐσιου (1762) καί τοῦ Ἐπισκόπου Σωφρο-νίου Βλαδισλάβωφ (1804).

Κυριό-τερος ἐκπρό-σωπος αὐτῆς τῆς προσπάθειας θεω-ρεῖται ὁ βουλγαρικῆς καταγωγῆς μοναχός Παΐσιος, ὁ ὁποῖος στόν πρόλογο σχετικοῦ βιβλίου του γράφει τά ἑξῆς: «Βούλγαρε, μάθε νά γνωρίζῃς τήν φυλήν σου καί τήν γλώσσαν σου. Ἀγάπα τήν πατρίδα σου καί ἀπόθανε δι' αὐτήν. Προσπάθησε νά διδαχθῇς πῶς ἦτο ὠργανωμένος ὁ λαός σου, μάθε ὅτι εἶχες Βασιλεῖς, Πατριάρχας καί Ἀγίους. Οἱ Ἕλληνες καί οἱ Σέρβοι μᾶς ἐμπαίζουν διότι εἴμεθα ταπεινῆς καταγωγῆς ἄνευ Τσάρων, Πατριαρχῶν καί Ἀγίων, ἄνευ Ἱστορίας. Ἐγώ ὅμως διά τοῦτο ἀγωνίζομαι νά ἀποδείξω τό ἐναντίον καί γράφω τήν ἱστορίαν ταύτην».

Δυστυχῶς, καί στήν περίπτωση αὐτήν ἡ Ἐκκλησία, πού ἀπό τήν φύση της εἶναι ὑπερεθνική, χρησιμοποιήθηκε γιά νά προωθήσῃ τά ἐθνικιστικά σχέδια τῶν Βουλγάρων. Ἡ δυσaráσκεια τοῦ Σουλτάνου γιά τήν Κρητική ἐπανάσταση, ἡ ἐπιθυμία του νά ἐκδικηθῇ τούς Ἕλληνες ἔγινε ἐκμεταλλεύ-σιμο ὑλικό ἀπό τήν ρωσική πολιτική καί ἔτσι ἐκδόθηκε Φιρμάνι μέ τό ὁποῖο ἱδρυόταν ἀνεξάρτητη Βουλγαρική Ἐξαρχία καί γιά πρώτη φορά ἀναγνωριζόταν βουλγαρική ἐθνότητα. Ταυτόχρονα χορη-γήθηκε ἄδεια γιά τήν ἵδρυση Σχολείων.

Τότε, σέ πολλές περιοχές παρατηρήθηκε έντονη δράση τῶν Βουλγά-ρων γιά τήν ἀνάπτυξη τῆς μεγάλης Βουλγαρίας. Ἡ Βουλγαρική Ἐξαρχία ἰδρύθηκε τό 1870 μέ ἔδρα τήν Κωνσταντινούπολη καί ὁ Βούλγαρος Ἐξάρχος περιστοιχιζόταν ἀπό Διαρκή Σύνοδο καί εἶχε δυνατότητα ἰδρύσεως Βουλγαρικῶν Ἐπισκοπῶν ὅπουδήποτε θά ἐζητεῖτο. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Χρυσόστομος Παπαδόπουλος γράφει ὅτι οἱ Βούλγαροι δέν ζητοῦσαν ἵδρυση Ἐκκλησίας μέσα στήν Βουλγαρία, ἀλλά «τήν ἵδρυσιν Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας ἐκτεινομένης πανταχοῦ ὅπου ὑπῆρχαν ἢ ἠδύναντο νά ὑπάρξουν Βούλγαροι, νά ἔχουν ἰδίους ἐπισκόπους καί ἰδίους ἱερεῖς καί ἐκεῖ ἔτι, ὅπου ὑπῆρχαν ἄλλοι ὀρθό-δοξοι ἐπίσκοποι καί ἱερεῖς».

Δέν πρόκειται νά καταγράψω ἐδῶ ὅλο τό πρόβλημα πού δημιουργήθηκε, ἀλλά νά ἐντοπίσω μερικά χαρακτη-ριστικά σημεία ἀπό τήν δράση τῶν Βουλγάρων, ὅπως διασώθηκαν στόν κώδικα ἀλληλογραφίας τοῦ Μητροπολίτου Βοδενῶν (Ἐδέσσης) Ἀγαθαγ-γέλου. Ὁ Κώδικας αὐτός μετά ἀπό περιπετειώδη περιπλάνηση τελικά ἐκδόθηκε καί ἀποτελεῖ σοβαρό ἀρχεῖο γιά τήν μελέτη τῶν βιαιοπραγιῶν τῆς Βουλγαρικῆς Ἐξαρχίας στήν περιοχή τῆς Μητρο-πόλεως Βοδενῶν (σημερινῆς Ἐδέσσης).

Τό πρῶτο σημεῖο πού φαίνεται καθαρά ἀπό τήν μελέτη τοῦ Κώδικος εἶναι ὅτι στά Βοδενά ὑπῆρχαν ὀλίγοι βουλγαρίζοντες, οἱ ὅποιοι δημιουρ-γοῦσαν πολλά προβλήματα στούς ἡσυχους κατοίκους τῆς πόλεως καί τῆς ἐπαρχίας αὐτῆς. Σέ μιά ἐπιστολή γράφεται: «Ἡ Κοινότης τῆς πόλεως Βοδενῶν ἔβλεπεν, ὅτι ὡς ἐκ τῆς τῶν ταραχῶν τῶν ἐκάστοτε προκαλουμένων ὑπό τῶν ὀλίγων ἐνταῦθα ὀπαδῶν τοῦ βουλγα-ρισμοῦ...». Τό κακό τοῦ βουλγαρισμοῦ ἦλθε στά Βοδενά μέ τήν οἰκογέ-νεια Τζανεσαίων τήν 11ην Νοεμβρίου 1858. Γι' αὐτό χαρακτηρίζεται «μόλυσμα» καί ἄλλοῦ «βουλγαρικόν μόλυσμα». Ἡ ἐπαρχία ἦταν ἡσυχὴ καί εἰρηνική καί δέν δημιουργεῖτο κανένα πρόβλημα. Αὐτό σημαίνει ὅτι ὅλοι ἀνεγνώριζαν τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, τό ὁποῖο εἶχε ὑπε-ρεθνικό χαρακτήρα. Μάλιστα πληροφοροῦμαστε ὅτι ἡ ἀνάγνωση στίς Ἐκκλησίες τῶν Βοδενῶν τῆς καθαιρέσεως τοῦ Χατζῆ Παύλου, βουλγαριστοῦ ἱερέως ὁ ὁποῖος δημιουρ-γοῦσε πολλά προβλήματα, ἔγινε «μέ γενική καί ἐνθουσιώδη εὐχαρίστηση τῶν χριστιανῶν, καί χωρίς νά συμβῇ καμμία ταραχή ὑπό τῶν βουλγα-ριστῶν...».

Δέν πρέπει νά ὑποθέσῃ κανεὶς ὅτι οἱ ἀπόψεις αὐτές τοῦ Μητροπολίτου Βοδενῶν Ἀγαθαγγέλου εἶναι ἀποκλειστικά δικές του ἐκτιμήσεις, καί ὅτι ὑπερ-βάλ-λονται τά πράγματα, γιατί καί ἀπό ἄλλες μαρτυρίες φαίνεται ὅτι πραγματικά οἱ βουλγαριστές ἦταν ἐλάχιστοι καί ἀπομονώθηκαν ἀπό τούς φιλήσυχους κατοίκους τῆς πόλεως, πού ὑπῆκουαν στό Οἰκου-με-νικό Πατριαρ-χεῖο καί εἶχαν συνείδηση τῆς Ρωμηοσύνης. Χαρακτη-ριστι-κή εἶναι ἡ ἐπιστολή πού ἀπέστειλαν οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως Βοδε-νῶν στό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο τήν 10ην Φεβρουαρίου 1872,

στήν όποία όμολογοῦσαν ότι ανήκουν στό Ρωμαϊκό Πατριαρχείο καί δέν επιθυμοῦν νά συμπεριληφθοῦν στήν Βουλ-γαρική Έξαρχία. Η επιστολή έχει ως εξής:

«Παναγιώτατε, Άπαντες έσμέν υποκείμενοι τῷ ρωμαϊκῷ πατριαρ-χείῳ καί υμέτερα πνευματικά τέκνα. Ως καί ἄλλοτε επανειλημμένως εἶχο-μεν κοινοποιήσει, οὔτω, καί σήμερον, διά τηλεγράφου ἡμῶν απάν-των, ανηγγείλαμεν τῇ υψ. Πύλῃ ότι οὐδέποτε θέλομεν παραδεχθῆ ὅπως τό έν Όρτάκιοι έδρεῦον προσωρινόν βουλγαρικόν συμβούλιον συμπεριλάβῃ τήν επαρχίαν ἡμῶν εἰς τήν έξαρχίαν· διά ταῦτα απαγ-γέλοντες αὐτῇ τήν απόφασιν ἡμῶν, έξαιτού-μεθα τάς εὐχάς της».

Τό δεύτερο σημείο από τόν κώδικα ἀλληλογραφίας τοῦ Μητρο-πολίτου Βοδενῶν Άγαθαγγέλου εἶναι ότι οἱ βουλγαρίζοντες δροῦσαν στήν περιοχή εκείνη μέ τήν συνεργασία τῶν οὐνιτῶν, δηλαδή τῶν «παπιστῶν», ὅπως γράφεται. Φαίνονται έδῶ οἱ κοινές ενέργειες Φράγ-κων καί Βουλγάρων γιά τήν μή αναβίωση τῆς Ρωμηοσύνης. Στήν Κου-μένιτσαν (Γουμένισαν) αποστέλλεται από τούς βουλγαρίζοντας διδά-σκα-λος γιά νά μάθῃ στά παιδιά τά Έλληνικά καί τά Σερβικά. Ό Μητροπολίτης Άγαθάγγελος χαρακτηρίζει κάποιον ότι «εἶναι οὐ μόνον έκ τῆς Βουλ-γαρικῆς προπαγάν-δας, ἀλλά καί παπιστής». Άλλά καί στά Γιαννιτσά υπάρχουν οὐνίτες τούς όποίους ό Μητροπολίτης Άγαθάγγελος προσπαθεῖ νά πλησιάσῃ καί νά φέρῃ στήν Έκκλησία.

Τό τρίτο σημείο εἶναι ότι περιγράφονται μέ τρόπο ρεαλιστικό ὅλες οἱ επεμβάσεις καί οἱ βιαιοπραγίες τῶν βουλγαριστῶν γιά νά προσελκύσουν στήν Βουλγαρική Έξαρχία τούς κατοίκους τῆς περιοχῆς, ὥστε στήν συνέχεια νά διεκδικήσουν βουλγαρική έθνότητα. Έπα-νειλημμένως μέ τήν βία καταλαμβάνουν τόν Ίερό Ναό τῶν αγίων Αναργύρων Βοδενῶν (Έδέσσης) κατά τήν διάρκεια τῆς νυκτός, ἀλλά τελικά απομακρύνονται από τούς Ρωμηούς κατοίκους τῆς πόλεως. Η άγωνία τοῦ Άγαθαγγέλου εἶναι έντονη. Στίς επιστολές του διεκτραγω-δεῖται ἡ κατάσταση αὐτή, καθώς επίσης καί οἱ βίαιες ενέργειες τῶν βουλγαριστῶν.

Τό τέταρτο σημείο πού φαίνεται από τόν κώδικα ἀλληλογραφίας εἶναι ότι ό Μητροπολίτης Βοδενῶν Άγαθάγγελος κινεῖται ως Ρωμηός, έντεταγμένος ὀργανικά μέσα στήν ρωμαϊκή ατμόσφαιρα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Αὐτό φαίνεται από τό ότι δέν τόν ένοχλεῖ τόσο ἡ γλώσσα καί ἡ τοπική διάλεκτος μέ τήν όποία θά ψάλλεται ἡ θεία Λειτουργία, ὅσο ἡ μή αναγνώριση από ὅλους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρ-χείου πού εκφράζει τήν συνείδηση τοῦ Ἔθνους τῶν Ρωμηῶν.

Οἱ βουλγαριστές τῶν Βοδενῶν ζήτησαν από τόν Μητροπολίτη Άγαθάγγελο νά αναγνωρίσῃ τόν ιερέα τους, καί νά τούς παραχωρήσῃ Ίερό Ναό γιά νά τελοῦν τήν λατρεία τους στήν βουλγαρική γλώσσα. Η απάντηση τοῦ Μητροπολίτου εἶναι χαρακτηριστική: «Εἰς απάντησιν δέ τοῖς εἶπον, ότι πρέπει νά αναφερθῶσι δι' αναφορᾶς των περί τούτου, έν ἡ πρῶτον θά δείξωσιν, ότι αναγνωρίζουσι τήν Έκκλησίαν, συνεπῶς δέ καί

ἐμέ ὡς κυριάρχην των, καί ὅτι τό ζήτημά των εἶναι γλώσσης μόνον ζήτημα καί οὐχί θρησκευτικόν, καί τότε ἀφοῦ γίνη σύσκεψις μετά τῶν προυχόντων τῆς πόλεως, ἂν θά κριθῇ εὐλογον, ἡμπορεῖ νά τοῖς δοθῇ ἄδεια».

Φαίνεται ὅτι ἐκεῖνο πού ἐνδιέφερε τότε τούς Ρωμηούς δέν ἦταν τόσο ἡ γλώσσα, ὅσο ἡ ἀναγνώριση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἐπομένως ἡ μή προσχώρηση στόν ἐθνοφυλετισμό, πού καλλιεργοῦσε ἔντονα ἡ Βουλγαρική Ἐξαρχία.

Ἡ Σύνοδος στήν Κωνσταντινούπολη τό 1872 κατεδίκασε τόν φυλετισμό ὡς «παρασυναγωγή καί σχίσμα», ὅπως θά δοῦμε σέ ἄλλη ἐνότητα, σέ Τοπική Σύνοδο, ἐπειδή ἡ σύγκλιση Πανορθόδοξου Συνόδου γιά νά καταδικαστῇ ὁ ἐθνοφυλετισμός προσέκρουε στήν ἀντίδραση τῆς Ὑψηλῆς Πύλης καί στήν διαφορετική γνώμη τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας.

γ) Ὁ ἀραβικός ἐθνοφυλετισμός

Στό τέλος τοῦ 19ου αἰῶνος, ἀκόμη καί μετά τήν καταδίκη τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ τό 1872, ἀναπτύχθηκε ὁ ἀραβικός ἐθνοφυλετισμός πού ὑποκινήθηκε πάλι ἀπό τήν ρωσική πολιτική γιά τήν ἐξαφάνιση τῆς ιδέας τῆς ἀνασυστάσεως τῆς Ρωμηοσύνης καί σέ βάρος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Τό ἔτος 1898 ἐξαναγκάστηκε σέ παραίτηση ὁ τελευταῖος τῶν Ἑλλήνων Πατριάρχης Ἀντιοχείας Σπυρίδων καί ἔπειτα ἐξελέγη ὁ πρῶτος Ἀραβας Πατριάρχης Ἀντιοχείας, ὁ ἀπό Λαοδικείας Μελέτιος. Τά γεγονότα τά ὁποῖα προηγήθηκαν εἶναι πολύ σημαντικά, γιατί εἶναι καρπός καί ἀποτέλεσμα τῆς ἀφυπνίσεως τοῦ φυλετισμοῦ τῶν Ὀρθοδόξων Ἀράβων.

Τά γεγονότα αὐτά περιγράφονται πολύ γλαφυρά στό ἡμερολόγιο τοῦ Κωνσταντίνου Μυριανθοπούλου, τοῦ ὁποίου ὁ πατέρας ἦταν παιδικός φίλος τοῦ Πατριάρχου Ἀντιοχείας Σπυρίδωνος. Ἐκείνη τήν κρίσιμη ἐποχή ὁ συντάκτης τοῦ ἡμερολογίου βρέθηκε κοντά στόν Πατριάρχη Ἀντιοχείας Σπυρίδωνα. Τό ἀνέκδοτο κείμενό του δημοσιεύθηκε μέ ἱκανά εἰσαγωγικά ἀπό τόν αἰμίνηστο Βενέδικτο (Ἀρχιμ. Παῦλο) Ἑγγλε-ζάκη. Τόσο στό κείμενο τοῦ ἡμερολογίου ὅσο καί στίς εἰσαγωγικές σημειώσεις βρίσκουμε ἀφθονο ὑλικό γιά τό θέμα πού μᾶς ἀπασχολεῖ.

Δέν θά γίνη διεξοδική ἀναφορά στά γεγονότα πού προηγήθηκαν τῆς παραιτήσεως τοῦ τελευταίου Ἑλλήνος Πατριάρχου Ἀντιοχείας Σπυρίδωνος καί τῆς ἀναρρήσεως τοῦ πρώτου Ἀραβος Πατριάρχου Μελετίου, ἀλλά θά ὑπογραμισθοῦν μερικά σημεῖα πού θά βοηθήσουν νά καταλάβουμε ὅτι ὁ φυλετισμός ἀποτελεῖ μιά σχισματική κατάσταση στήν Ἐκκλησία.

Τό πρώτο σημείο είναι ότι, από τό έτος 1724 έως τήν παραίτηση τοῦ Πατριάρχου Ἀντιοχείας Σπυρίδωνος, ὅλοι οἱ Πατριάρχες ἀποστέλ-λονται ἀπό τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο. Καί αὐτό ἔγινε ὕστερα ἀπό τήν ἀτυχῆ ἐκλογή ἐνός δεδηλωμένου Οὐνίτου ἐπισκόπου στόν Πατριαρχικό θρόνο Ἀντιοχείας. Μέ τήν παρέμβαση αὐτή τό Οἰκουμενικό Πα-τριαρχεῖο διέσωσε τήν Ὁρθοδοξία καί τήν οἰκουμενικότητα τοῦ Πα-τριαρχείου Ἀντιοχείας.

Μελετώντας τό ἡμερολόγιο τοῦ Κωνσταντίνου Μυριανθοπούλου διαπιστώ-νουμε ὅτι πολ-λοί Ἑλληνες Πατριάρχες καί Ἐπίσκοποι ἐνεργοῦσαν ὄχι φυλετικά, ἀλλά οἰκουμενικά, ὑπερεθνικά. Ὁ Μυριανθόπουλος στό ἡμερολόγιό του διαμαρτύρεται ὅτι οἱ Πατριάρχες Ἀντιοχείας πού προέρχονταν ἀπό τόν ἱερο-σολυμιτικό κλῆρο βοηθοῦσαν περισσότερο ἀπό ὅ,τι ἔπρεπε τούς Ἀραβας Κληρικούς.

Γιά παράδειγμα γράφεται ὅτι ὁ Πατριάρχης Ἀντιοχείας Ἱερόθεος (1850-1885) «ἔστειλε τούς ὑποτρόφους εἰς τήν Θεολογικήν Σχολήν τῆς Χάλκης ἰθαγενεῖς, καλῶς μέν ποιῶν, ἀλλά οὐδένα Ἑλληνα». Ὁ δέ Πατριάρχης Ἀντιοχείας Γεράσιμος (1885-1891) «ἐχειροτόνησε τέσσαρες ἰθαγενεῖς Ἀρχιερεῖς, καί ἔστειλεν ὡς ὑποτρόφους εἰς Χάλκην ἄλλους 4, καί οὐδένα Ἑλληνα».

Δέν ἀποκλείεται στήν πληροφορία αὐτή νά ὑπάρχη δόση ὑπερ-βολῆς, ἴσως καί προσωπικοῦ παραπόνου, ἀλλά πάντως δείχνει τήν πραγματικότητα ὅτι, ἔστω καί ἂν ἦταν Ἑλληνες οἱ Πα-τριαρχες Ἀντιοχείας, δέν εἶχαν φυλετική νοοτροπία καί γι' αὐτό ἀνεδείκνυναν καί Ἀραβες στόν ἀρχιερατικό βαθμό.

Αὐτό διαπιστώνεται ἀπό τό ὅτι τήν ἐποχή αὐτή πού μελετᾶμε (1897-1899) στήν διαμάχη γιά τήν κατάληψη τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου Ἀντιοχείας ἀπό Ἀραβες, οἱ περισσότεροι πού πρωτοστάτησαν σέ αὐτό τό γεγονός ἦταν Ἀραβες Ἀρχιερεῖς. Ὁ διάδοχος τοῦ Πατριάρχου Ἀντιοχείας Σπυρίδωνος, ὁ ἀπό Λαοδικείας Μελέτιος, εἶχε προσληφθῇ ἀπό παιδί στό Πατριαρχεῖο, ὅπου ἔμαθε τήν ἐλληνική γλῶσσα. Τό ἴδιο συνέβαινε καί μέ ἄλλους Ἀρχιερεῖς. Ἐπίσης εἶναι πολύ χαρακτηριστικό ὅτι ὁ Πατριάρχης Ἀντιοχείας Σπυρίδων μόλις ἐξελέγη Πατριάρχης διόρισε ὡς Σχολάρχη Δαμασκοῦ τόν Ἀραβα Ἀρχιμανδρίτη Παῦλο, τόν ὁποῖο ἔκανε καί Ἀρχιγραμματέα τῆς Συνόδου τοῦ Πατριαρχείου.

Φαίνεται ἀπό τά λίγα αὐτά παραδείγματα ὅτι οἱ τότε Ἑλληνες-Ρωμηοί Πα-τριαρχες Ἀντιοχείας δέν ἐνεργοῦσαν φυλετικά, ἀλλά ὑπερε-θνικά.

Τό δεύτερο σημείο πού πρέπει νά ὑπογραμμισθῇ εἶναι ὅτι ὁ ἀρα-βικός φυλετισμός πού εἶχε ἀρχίσει προηγουμένως ὑποδουλίστηκε τελικά καί ὑποκινήθηκε ἀπό τήν ρωσική πολιτική. Στό ἡμερολόγιο φαίνεται πολύ καθαρά ὁ ἐνεργός ρόλος τοῦ

ρώσου Προξένου Άλεξίου Belyaev, ό όποϊος, όταν ανέλαβε τά καθήκοντά του, είχε θέσει ως σκοπό τήν άνοδο ίθαγενούς (Άραβος) Πατριάρχου στόν θρόνο τής Άντιοχείας.

Θά αναφέρω μερικά παραδείγματα από τό προσωπικό ήμερολόγιο τοῦ Μυριανθόπουλου, πού έζησε αὐτά τά γεγο-νότα, στά όποϊα άποδεικνύεται αὐτή ή αλήθεια.

Ό Ρώσος Πρόξενος παρακινούσε τούς Άρχιερεϊς νά κηρύξουν έκπτωτο τόν Πατριάρχη Άντιοχείας Σπυρίδωνα. Γράφεται: «Οί Άρχιερεϊς έκήρυξαν έκπτωτον τόν Πατριάρχη Σπυρίδωνα τή ύποκινήσει τοῦ Ρώσου Προξένου Άλεξίου Μπηλάγιεφ, όστις σπεύσας μετέβη είς Σεϊδνάγιαν πρός επίσκεψιν καί παραπλάνησιν τοῦ Πατριάρχου, όστις όμως δέν έδέχθηκε τοῦτον». Σέ άλλο σημείο γράφεται ότι ό Ρώσος Πρόξενος μετέβη «είς τό Πατριαρχεϊον, όπου συνωμίλησε μετά τών ίθαγενών Άρχιερέων». Άλλοτε σέ σχετική συνομιλία μέ τόν Μητροπολίτη Σελευκείας «έχει-ρονόμει, ώσει έπιτάσσω, ίνα γένηται τι πρός διαφώτισιν τοῦ λαοῦ, καί διεγείρων αὐτόν κατά τών Έλλήνων». Αναφέρονται πολλές περιπτώσεις κατά τίς όποϊες γινόταν θεία Λειτουργία μέ άφορμή κάποια ρωσικά γεγονότα καί ότι τά περισσότερα λέγονταν στήν ρωσική γλώσσα. Κάπου σημειώνεται: «Έγένετο δοξολογία πρός τιμήν τής μητρός τοῦ Τσάρου, ής μετέσχον μόνον οί ίθαγενεϊς Άρχιερεϊς».

Η ένεργός συμμετοχή τής ρωσικής πολιτικής φαίνεται από ένα άλλο γεγονός. Θά τό παραθέσω γιατί είναι αρκετά εύγλωττο: «Έορτή τοῦ Τσάρου Νικολάου. Ό Ρώσος Πρόξενος Α. Μπηλάγεφ προσε-κά-λεσεν, αντί τοῦ κανονικοῦ Τοποτηρητοῦ, τόν Λαοδικείας, συλειτουργή-σαντα μετά τών Σελευκείας καί Τύρου καί Σιδώνος. Έκήρυξεν ό Έπιφανείας. Έτελέσθη δοξολογία. Τά πάντα έψάλησαν ρωσιστί, ιδίως υπό μαθητριών. Κατά τήν δοξολογίαν έχοροστάτησεν ό Άρκαδίας. Μετά ταῦτα οί ίθαγενεϊς Άρχιερεϊς μετέβησαν είς τό Ρωσικόν Προξενεϊον, καί έχαιρέτησαν. Οί ήμέτεροι οὔτε είς τήν έκκλησίαν οὔτε είς τό Προξενεϊον, άλλ' έτηλεγράφησαν άπ' εύθείας πρός τόν Τσάρον συγχαρητήρια, καθώς καί είς τό Οίκουμενικόν Πατριαρχεϊον τά γιγνό-μενα».

Επίσης, είναι χαρακτηριστικά δύο γεγονότα τά όποϊα άποδει-κνύουν τήν ένεργοποίηση τής ρωσικής πολιτικής στήν έκδίωξη τοῦ τελευταίου Έλληνο Πατριάρχου Άντιοχείας Σπυρίδωνος καί τήν κατά-λη-ψη τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου Άντιοχείας από Άραβα Πατριάρχη.

Τό ένα γεγονός είναι ότι, ένω ή Όθωμανική Κυβέρνηση δέν δεχόταν άκόμη νά ένθρονισθῇ ό νέος άραβας έψηφισμένος Πατριάρχης Άντιο-χείας Μελέτιος, ό ρωσικός στόλος τής Μεσογείου έπλευσε στήν Βη-ρυττό καί ό Ρώσος Ναύαρχος

πήγε στην Δαμασκό για να χαιρετίσει τον έψηφισμένο Άραβα Πατριάρχη. Αυτό, βέβαια, ήταν μία πράξη που έδειχνε την υποστήριξη της Ρωσίας στον νέο Πατριάρχη.

Τό άλλο γεγονός είναι ότι κατά την ένθronιση του νέου Άραβος Πατριάρχου Μελετίου παρίστατο ο Ρώσος Πρόξενος, καταλαμβάνοντας σημαντική θέση στον Ναό, λόγω δέ της έπιτυχίας του αυτής βρα-βεύθηκε από την Ρωσική Κυβέρνηση. Στο ήμερολόγιο του Μυριαν-θοπούλου γράφεται: Ή ένθronιση έγινε στον Πατριαρχικό Ναό «προε-ξάρχοντος του Ρώσου Προξένου Άλεξίου Μπηλιάγιεφ, όστις, είρήσθω έν παρόδω, άμειφθείς δι' όσα διέπραξεν, ώστε να έκλεγῃ ίθαγενής Πατριάρχης Άντιοχείας, προήχθη είς Γενικόν Γραμματέα της έν Ρωσσία Παλαιστινείου Έταιρείας».

Άπό όλα αυτά φαίνεται ότι ο έθνοφυλετισμός, από όπου κι άν προέρχεται, είναι διάσπαση της Ρωμηοσύνης και σχίσμα στην Όρθόδοξη Έκκλησία. Και σέ αυτό συνε-τέλεσαν τόσο ή Δυτική πολιτική, όσο ο Ρωσικός έπεκτατισμός. Δέν είναι δυνατόν ή φυλή να τίθεται υπεράνω της ένότητας την όποία διασφαλίζει ή ένέργεια του Άγίου Πνεύματος μέσα στην Έκκλησία.

4. Ο όρος της Τοπικής Συνόδου του 1872

Προηγουμένως έγινε λόγος για τό ότι ή Σύνοδος του έτους 1872 στην Κωνσταν-τι-νούπολη κατεδίκασε τον φυλετισμό που εισέρχεται στα ένδότερα της Όρθοδόξου Έκκλησίας και θέλει τά πάντα να ρυθμίζονται βάσει αυτού. Ή απόφαση αυτή είναι πολύ σημαντική, γι' αυτό θα δώσω μερικές πληροφορίες.

α) Ή Έκθεση της Έπιτροπής

Της αποφάσεως της Συνόδου του 1872 προτάσσεται «Έκθεσις διαφωτίζουσα την έτεροδιδασκαλίαν του φυλετισμοῦ». Ή έκθεση διαιρείται σέ τρία μέρη.

Στό πρώτο μέρος αποδεικνύεται «ίστορικῶς ότι οι έκ των βουλγάρων απο-σκιρτήσαντες, ως μή ωφελε, της κανονικής έξαρτήσεως από της μητρός αυτών, της Μεγάλης Έκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, αρχικήν ιδέαν έχουν την αρχήν του φυλετισμοῦ».

Στό δεύτερο μέρος αποδεικνύεται «ότι ή αρχή αυτή του φυλε-τισμοῦ, προς την διδασκαλία του θείου Εὐαγγελίου αντιβαίνουσα, άγ-νω--στος όλως υπάρχει της καθολικής του Χριστοῦ Έκκλησίας, και τό ιερόν αυτής ανατρέπει πολίτευμα». Όρίζεται ότι ο φυλετισμός είναι «ή λόγω διαφόρου φυλετικής κατα-γωγής γλώσσης διάκρισις και διεκδίκησις ή έξάσκησις αποκλει-στικῶν δικαιωμάτων παρ' ατόμων ή ομάδων ανθρώπων όμοχώρων τε και όμο-ταγῶν», και ανατρέπεται ή

φυλετική νοοτροπία, βάσει όλης της παρα-δό-σεως της Έκκλησίας και των ιερών Κανόνων, διότι «ἀνατρέπει τό πολί-τευμα της ὀρθοδόξου Έκκλησίας».

Καί στό τρίτο μέρος ή έκθεση ἀπαριθμεῖ διεξοδικά «κατά χρονολογικήν τά-ξιν τῶν ἐκ τῆς ἀρχῆς ἐκείνης διαπεπραγμένων παναθέσμων καί ἀντι-κα-νο-νικῶν πράξεων ὑπό τῆς ἐκ τῶν ἀποσκιρτησάντων συστάσης παρα-су-ναγωγῆς», ἐννοώντας τοῦ Βουλγάρους.

Ἀφοῦ ἀναλύονται στήν έκθεση τά τρία αὐτά σημεία, στό τέλος ὑπενθυμίζεται ή «σεβαστή ρήτρα τῆς ὀρθοδόξου ρωσικῆς Έκκλησίας», δηλαδή ή ἀπάν-τηση τῆς Ρωσικῆς Έκκλησίας στόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη καί τήν Ἱερά Σύνοδο γιά τήν ὑπόθεση τῆς Ἐξαρχίας τῶν Βουλγάρων, δηλαδή γιά τήν παρασυναγωγή τῶν Βουλγάρων σέ βάρος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρ-χου. Γράφεται στήν ἐπιστολή τῆς Ρωσικῆς Έκκλη-σίας:

«Ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς αὐτοῦ Παναγιότητος καί παρά τήν θέλησιν αὐτῆς, οἱ βούλγαροι δέν δικαιοῦνται τό παράπαν νά λάβωσιν ἢ ἀποσπάσωσιν ἀπ’ αὐτῆς ὅ,τι ἐπιδιώκουσιν. Ἦττον δέ δικαιοῦνται νά ἀπαλ-λα-γῶσι τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐξαρτήσεως, ἥτις συνδέει αὐτούς μετά τοῦ ὑπερτάτου αὐτῶν ποιμένος καί ἀποσπασθῶσιν ἀπ’ αὐτοῦ αὐτογνω-μόνως, διότι τό τοιοῦτον ἤθελεν εἶσθαι σχίσμα, καί οἱ βούλγαροι κατά τούς κανόνας τῆς Έκκλησίας ἤθελον θεωρηθῇ ἀναποφεύκτως ὡς σχι-σματικοί».

β) «Ὁ ὅρος τῆς Τοπικῆς Συνόδου τοῦ 1872»

Μετά τήν έκθεση τῆς Ἐπιτροπῆς ἀποφασίζεται «ὁ ὅρος» τῆς Συνόδου τοῦ 1872.

Στήν ἀρχή τοῦ «ὅρου» γίνεται ἀναφορά στόν λόγο τοῦ Ἀποστόλου Παύλου πρὸς τούς Πρεσβυτέρους τῆς Ἐφέσου νά προσέχουν τόν ἑαυτό τους καί ὅλο τό ποίμνιο στό ὁποῖο τό Ἅγιον Πνεῦμα τούς ἔθεσε Ἐπισκόπους γιά νά ποιμαίνουν τήν Έκκλησία τοῦ Κυρίου καί Θεοῦ, καί ὅτι θά ἀναστηθοῦν μέσα ἀπό τήν Έκκλησία λύκοι ἄγριοι πού δέν θά λυπηθοῦν τό ποίμνιο (Πρ. κ´, 28-30).

Ἐπειτα, γίνεται ἀναφορά στούς ἄνδρες ἐκείνους πού ἐμφανίσθηκαν ἀπό τόν εὐσεβῆ βουλγαρικό λαό, ὁ ὁποῖος ἀνήκει στό κλῖμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου, καί τόλμησαν νά εἰσαγάγουν «φυλετισμοῦ καινήν τινα δόξαν ἀπό τοῦ γεηροῦ βίου τῆς Έκκλησίας», ἔγιναν «καταφρονηταί τῶν θείων καί ιερῶν κανόνων» καί μέ πρωτοφανῇ ἀθέτηση αὐτῶν αὐθαδίασαν μέ τό νά συστήσουν «φυλετικήν παρασυναγωγήν». Ἀκριβῶς γιά τόν λόγο αὐτόν συνῆλθαν στήν Σύνοδο αὐτήν «ἐπί τῷ ὀνόμασι τοῦ μεγάλου Θεοῦ καί Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ» γιά νά ἀνακόψουν «τήν τοῦ κακοῦ διάδοσιν ἐν μέσῳ τοῦ εὐσεβοῦς τούτου λαοῦ».

Καί ἄφοῦ οἱ συγκροτήσαντες τήν Σύνοδο αὐτήν ἐπικαλέσθησαν τήν ἄνωθεν Χάρη ἀπό τόν Πατέρα τῶν φώτων, μέ κατάνυξη ψυχῆς, ἐξέτασαν καί διαπίστωσαν ὅτι ὁ φυλε-τισμός δέν εἶναι μόνον «ξένος» «πρός τε τήν εὐαγγελικήν διδασκα-λίαν καί τό ἀπ' αἰώνων τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας πολίτευμα», «ἀλλά καί πολέμιος ἀντίκρυς αὐτοῖς», οἱ δέ παρανομίες πού ἔγιναν ἀπό τήν ἀρχή «τῆς φυλετικῆς αὐτῶν παρα-συναγωγῆς» ἐλέγχονται «ὑπό τοῦ συντάγματος τῶν ἱερῶν κανόνων ἀναφανδόν».

Ἔτσι, τά μέλη τῆς Τοπικῆς αὐτῆς Συνόδου, σύμφωνα μέ τούς ἱερούς Κανόνες τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων καί τῶν θεοφόρων Πατέρων τῶν Ἑπτά Οἰκουμενικῶν Συνόδων καί τῶν Τοπικῶν ἀποφαίνονται:

Πρῶτον. «Ἀποκηρύττομεν κατακρίνοντας καί καταδικάζοντας τόν φυλετισμόν, τοῦ-τέστι τάς φυλετικές διακρίσεις κατὰ τάς ἐθνικάς ἔρεις καί ζήλους καί διχοστασίας ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, ὡς ἀντικει-μένου τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Εὐαγγελίου καί τοῖς ἱεροῖς κανόσι τῶν μακα-ρίων Πατέρων ἡμῶν, “οἱ καί τήν ἁγίαν Ἐκκλησίαν ὑπερείδουσι, καί ὅλην τήν Χριστιανικήν πολιτείαν διακοσμοῦντες πρὸς θείαν ὁδηγοῦσιν εὐσέ-βειαν”».

Δεύτερον. «Τούς παραδεχομένους τόν τοιοῦτον φυλετισμόν καί ἐπ' αὐτῷ τολμῶντας παραπηγνύναι καινομανεῖς φυλετικές παρασυνα-γωγάς κηρύττομεν, συνωδὰ τοῖς ἱεροῖς κανόσιν, ἁλλοτρίους τῆς μιᾶς, ἁγίας, καθολικῆς καί ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, καί αὐτό δὴ τοῦτο ΣΧΙ-ΣΜΑ-ΤΙΚΟΥΣ».

Ἐπομένως, αὐτούς πού ἀποσχίσθηκαν ἀπό τήν Ὄρθόδοξη Ἐκκλη-σία καί ἔπηξαν ἴδιον θυσιαστήριο καί συνέστησαν «ἰδίαν φυλετικήν παρασυναγωγήν», καί ἀναφέρει ὀνομα-στικῶς τούς καθαιρεθέντας καί ἀφορισθέντας καί αὐτούς πού «ἀνιέρως» χειροτονηθέντας ἀπό αὐτούς καί ὅλοι ὅσοι κοινωνοῦν, συμφρονοῦν καί συμπράττουν μαζί τους, καί ὅλους ὅσοι δέχονται «ὡς κυρίας καί κονονικάς τάς ἀνιέρους αὐτῶν εὐλογίας τε καί ἱερο-πραξίας», κληρικούς καί λαϊκούς, «κηρύττομεν ΣΧΙΣΜΑΤΙΚΟΥΣ καί ἁλλοτρίους τῆς τοῦ Χριστοῦ Ὄρθοδόξου Ἐκκλησίας».

Ὁ «ὄρος» τῆς Συνόδου αὐτῆς κατακλείεται μέ προσευχή στόν Πανάγαθο καί φιλάν-θρωπο Θεό καί Κύριο ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστό, τόν ἀρχηγό καί τελειωτή τῆς πίστεώς μας, ὥστε τήν μέν ἁγίαν Αὐτοῦ Ἐκκλησία νά διατηρῇ «ἄμωμον καί ἀλώβητον ἀπό πάσης νεωτερικῆς λύμης» καί νά στηρίζεται στό θεμέλιο τῶν Ἀποστόλων καί Προφητῶν, τούς δέ ἀπο-σχισθέντας ἀπό τήν Ἐκκλησία «καί ἐπὶ τῇ τοῦ φυλετισμοῦ δόξῃ τήν παρασυναγωγήν αὐτῶν πήξαι» νά δώσῃ μετάνοια, καί νά προσέλθουν στήν μία, ἁγία, καθολική καί ἀποστολική Ἐκκλησία, ἀφοῦ

άνανήψουν καί ἀποβάλλουν τά ὅσα διέπραξαν.

Τό ὅλο κείμενο καταλήγει μέ δοξολογία καί αὐτῶν πού τυχόν θά ἐπιστρέψουν μαζί μέ ὅλους τούς ὀρθοδόξους εἰς «τόν μέγαν τῆς εἰρήνης ἄγγελον καί Θεόν, τόν ἐλθόντα καταλλάξαι πάντας καί εἰρήνην εὐαγγελίσασθαι τοῖς ἐγγύς τε καί μακράν, ὅτι αὐτῷ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμή καί προσκύνησις, σὺν τῷ Πατρὶ καί τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τούς αἰῶνας. Ἀμήν».

γ) Παρατηρήσεις γιά τήν ἀπόφαση τῆς Συνόδου

Διαβάζοντας τόν «ὄρον» τῆς Τοπικῆς Συνόδου τοῦ 1872 μπορούμε νά κάνουμε μερικές παρατηρήσεις.

Κατ' ἀρχάς τό Συνοδικό αὐτό κείμενο δέν τό ὑπέγραψε μόνον ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Ἀνθιμος, ἀλλά καί οἱ πρώην Πατριάρχες Κωνσταντινουπόλεως Ἀνθιμος, Γρηγόριος καί Ἰωακείμ. Πέρα ἀπό αὐτούς ὑπογράφηκε ἀπό τόν Πατριάρχη Ἀλεξανδρείας Σωφρόνιο, τόν Πατριάρχη Ἀντιοχείας Ἱερόθεο, τόν Ἀρχιεπίσκοπο Κύπρου Σωφρόνιο καί πολλούς ἄλλους Μητροπολίτας τοῦ Κλίματος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ἐπομένως, τό κείμενο αὐτό ἔχει καθολική ἰσχύ.

Ἐπίσης, οἱ ὑπογράψαντες τήν ἀπόφαση τῆς Συνόδου αὐτῆς ἔχουν συ-νείδηση ὅτι ἐνεργοῦν ὡς φορεῖς τῆς Παραδόσεως, ἐμπνεόμενοι ἀπό τήν Χάρη τοῦ Παναγίου Πνεύματος. Γράφουν καί ἐνεργοῦν μέ τόν ἴδιο τρόπο πού θά ἔγραφαν καί θά ἐνεργοῦσαν ἐναντίον κάποιας αἵρέσεως. Αὐτό εἶναι σημαντικό γιατί δείχνει ὅτι ὁ φυλετισμός διασπᾷ τήν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας, πού εἶναι τό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Καί ξέρουμε πολύ καλά ὅτι κάθε Χριστολογική αἵρεση εἶναι ταυτόχρονα καί ἐκκλησιολογική, ὅπως καί κάθε ἐκκλησιολογική αἵρεση εἶναι καί Χριστολογική. Γράφεται στό κεί-μενο ὅτι ὅπως οἱ ἅγιοι Πατέρες στίς Οἰκουμενικές Συνόδους «ἐξ ἐνός καί τοῦ αὐτοῦ Πνεύματος αὐγασθέντες ὥρισαν τά συμφέροντα», ἔτσι καί αὐτοί ἀποφαίνονται ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι.

Στό κείμενο δίνεται ο όρισμός του φυλετισμού. Οι Πατέρες καταδικάζουν τον φυλετισμό, «τούτέστι τάς φυλετικές διακρίσεις καί τάς ἐθνικάς ἔρεις καί ζήλους καί διχοστασίας ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ». Φυσικά, ὅπως φαίνεται στήν φράση αὐτή, δέν κατα-δι-κάζεται ἡ φυλή καί ἡ πατρίδα κάθε Χριστιανοῦ, ἀλλά οἱ φυλετικές διακρίσεις καί οἱ ἐθνικές ἔριδες, πού γίνονται μέσα στήν Ἐκκλησία σέ βάρος τῆς ἐνότητας τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς. Ὄταν ὑποστηρίζεται ὅτι μιᾶ φυλή εἶναι ἀνώτερη ἀπό τήν ἄλλη, καί ὅταν αὐτό γίνεται σέ βάρος τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας, ὅταν ἡ κάθε ἐκκλησιαστική κοινότητα συγκροτεῖται μέ βάση τήν φυλετική καταγωγή καί ὄχι μέ βάση τά γεωγραφικά ὅρια, αὐτό εἶναι ἄρνηση καί παραθεώρηση τοῦ ὀρθοδόξου ἐκκλησιαστικοῦ πολιτεύματος.

Αὐτό εἶναι συνάρτηση τῶν ὅσων ἔφραφα προηγουμένως ὅτι στήν Ρωμηοσύνη δέν ὑπῆρχαν φυλετικές διακρίσεις, δηλαδή ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, ὅπως ἐκφρα-ζόταν στήν Ρωμαϊκή Αὐτοκρατορία ἦταν στήν πραγματικότητα ὑπερεθνική. Οἱ ἐθνικιστές Βούλγαροι προῆλθαν «ἐκ μέσου τοῦ εὐσεβοῦς βουλγαρικοῦ λαοῦ». Ὁ Βουλγαρικός λαός ἀνῆκε στήν Ρωμηοσύνη καί εἶχε ἐνότητα μέ ὅλες τίς ἄλλες λαότητες πού ὑπῆρχαν στήν Χριστιανική Ρωμαϊκή Αὐτοκρατορία.

Ἀκόμη, γιά τόν φυλετισμό γράφεται ὅτι ἀποτελεῖ «καινήν τινα δόξαν», πρόκειται «διά τήν τοῦ κακοῦ διάδοσιν», εἶναι πρωτοφανής «φυλετική παρασυναγωγή» πού ἔγινε μέ ἀθέτηση τῶν ἱερῶν Κανόνων τῆς Ἐκκλησίας, καί φυσικά ὅσοι ἐπεχείρησαν τήν δημιουργία αὐτῆς τῆς παρασυναγωγῆς εἶναι «ἀπαυθαδιάσαντες». Ὁ φυλετισμός εἶναι «ξένος» πρὸς τήν παράδοση τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, εἶναι «νεωτερική λύμη».

Δέν διστάζουν οἱ Πατέρες τῆς Συνόδου αὐτῆς νά χαρακτηρίσουν τήν Βουλγαρική Ἐξαρχία παρασυναγωγή καί τούς ἐξαρχικούς ὡς «ἄλλοτρίους τῆς μιᾶς, ἁγίας, καθολικῆς καί ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας καί αὐτό δὴ τοῦτο Σχισματικούς». Αὐτό σημαίνει ὅτι δέν ἐνεργεῖ ἡ Χάρη τοῦ Θεοῦ σέ τέτοιες παρασυναγωγές. Γι' αὐτό καί οἱ εὐχές καί εὐλογίες τους εἶναι ἀνίερες.

Ὁ Συνοδικός αὐτός «ὅρος» εἶναι πολύ σημαντικός γιά τό ὀρθόδοξο ἐκκλησιαστικό φρόνημα. Δείχνει ὅτι ἡ Ἐκκλησία διέκρινε τόν μεγάλο κίνδυνο τοῦ φυλετισμοῦ, πού στήν πραγματικότητα συνιστᾷ τόν ἐθνικισμό. Δέν μπορεῖ νά δια-σπᾶται ἡ ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας μέ κριτήρια φυλετικά, δέν μπορεῖ ἡ Ἐκκλησία νά γίνη ἐθνική, δηλα-δή ἀπό ὑπερεθνική νά περιπέση στόν φυλετισμό.

Καταληκτήριο συμπέρασμα

Ἀπό ὅλα αὐτά ἐξάγεται ὅτι ὁ ἐθνοφυλετισμός εἶναι διάσπαση τῆς ὀρθο-δόξου ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, πού σημαίνει ὅτι κάθε ἐθνοφυλετισμός εἶναι

άποσπασματικός, αφού εκφράζει την μερικότητα σέ βάρος τῆς καθο-λικότητος. Ἡ Ὁρθοδοξία ἀπό τήν φύση της εἶναι ὑπερεθνική, χωρίς φυσικά νά καταργῇ τίς ιδιαίτερες πατρίδες κάθε ἀνθρώπου.

Στήν πρός Διόγνητον ἐπιστολή, ἕνα κείμενο τοῦ 2ου αἰῶνος, παρου-σιάζεται ἐκφραστικότατα αὐτή ἡ ἐν Χριστῷ ζωή, πού εἶναι ὑπέρβαση κάθε ἐθνοφυλετισμοῦ καί κάθε ιδιαιτερότητος. Γράφεται ὅτι οἱ Χρι-στιανοί «πατρίδας οἰκοῦσιν ἰδίας, ἀλλ’ ὡς πάροιχοι· μετέχουσι πάντων ὡς πολῖ-ται, καί πάνθ’ ὑπομένουσιν ὡς ξένοι· πᾶσα ξένη πατρίς ἐστίν αὐτῶν, καί πᾶσα πατρίς ξένη... Ἐν σαρκί τυγχάνουσιν, ἀλλ’ οὐ κατὰ σάρκα ζῶσιν. Ἐπὶ γῆς διατρίβουσιν, ἀλλ’ ἐν οὐρανῷ πολι-τεύονται».

Αὐτό σημαίνει ὅτι χωρίς νά καταργῇται ἡ πατρίδα κάθε μέλους τῆς Ἐκκλησίας, ὑπερ-βαίνεται μέ τήν κατὰ Χριστόν ξενιτεία. Ἡ βίωση τῶν ἐσχάτων αἴρει κάθε περιο-ριστικότητα. Οἱ Χριστιανοί ἔχουν μιά συγκεκριμένη πατρίδα, ἀλλά δέν κολλᾶνε σέ αὐτήν, αφού αἰσθάνονται ὡς ξένοι. Ταυτόχρονα βιώνουν ὅλη τήν οἰκουμένη ὡς πατρίδα.

Στήν ἐποχή μας καλλιεργεῖται ἔντονα ὁ φυλετισμός μέσα στήν Ἐκκλησία καί αὐτό φαίνεται μέ τίς λεγόμενες «Ἐθνικές Ἐκκλησίες» στόν Δυτικό κόσμο καί τίς πολλές ἐκκλησιασικές δικαιοδοσίες σέ ἕναν γεωγραφικό τόπο, πού εἶναι ὄντως ἡ μεγαλύτερη ἐκκλησιολογική πρόκληση τῶν ἡμερῶν μας. Τό πρόβλημα αὐτό εἶναι πολύπλοκο καί φαίνεται ὡς διάσπαση τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητος, ὅταν μάλιστα εἰσέρχεται καί ἡ πολιτική σκοπιμότητα τῶν Κρατῶν.

Τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο προσπαθεῖ μέσα στήν σύγχρονη αὐτήν ἐθνο-φυ-λετική νοοτροπία νά διατηρήσῃ τήν ὑπερεθνοφυλετική προο-πτική, νά διατηρῇ τήν Ἐκκλησία ἀπό τήν παρασυναγωγή καί τό σχίσμα τοῦ -φυ-λετισμοῦ, πού εἶναι ἡ σύγ-χρο-νη πληγή στό ἐκκλη-σιαστικό πολίτευμα.

Ὅπως εἶδαμε προηγουμένως, κατὰ τήν Σύνοδο τοῦ 1872 στήν Κωνσταντινού-πολη ὁ φυλετισμός εἶναι σχίσμα ἀπό πλευρᾶς ὀρθοδόξου ἐκκλησιολογίας καί ὅλοι πρέπει νά ἐργασθοῦμε γιά τήν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας ἀνεξάρτητα ἀπό φυλές, γλῶσσες καί ἐθνοφυλετισμούς. Ὁ ἅγιος Σωφρόνιος ὁ ἀθωνίτης, γράφει γιά τό θέμα αὐτό:

«Μοῦ λένε οἱ ἄνθρωποι: “Εἶναι ἀδύνατον νά ὑπερνικήσῃ κάποιος μέσα του τόν ἐθνικισμό”. Ἀλλά τότε, σκέφτομαι, “εἶναι ἀδύνατη ἡ σωτηρία!”. Ἄν εἶμαι ἐθνικιστής καί χριστιανός κατὰ τήν πίστη, τότε ἐγκλωβίζω τόν Χριστό στήν ἔννοια τοῦ ἐθνικισμοῦ. Ἀντιλαμβάνεστε γιατί μοῦ εἶναι ἀδύνατον νά ἀποδεχθῶ αὐτή τήν κρίση καί γιατί ἡ μεγαλύτερη παρηγοριά μου εἶναι ὅτι, μολονότι εἶμαστε μιά μικρή ὁμάδα, προερχό-μαστε ἀπό ἕντεκα ἐθνικότητες! Στήν προσευχή τοῦ Σιλουανοῦ, πού καλεῖ συνεχῶς νά προσευχόμαστε γιά ὅλη τήν ἀνθρωπότητα, ἀπό

τήν ἀρχή ὡς τό τέλος της ἀσφαλῶς δέν ὑπάρχει ἐθνικισμός. Ὅλες αὐτές οἱ ἐθνικές διαιρέσεις ἦταν ἀποτέλεσμα τῆς πτώσεως. Πουθενά δέν βλέπουμε ὡς χριστιανικό κήρυγμα τό μίσος. Συνεπῶς, δέν γίνεται λόγος στή χριστιανική πίστη γιά τήν ἀπόρριψη τῶν ἄλλων ἐθνικοτήτων, ἀλλά γιά τήν ὑπέρβαση αὐτοῦ τοῦ περιορισμοῦ μέ τήν ἀνύψωση στό ἐπίπεδο τῆς προ-σευχῆς στή Γεθσημανῇ».

Πρέπει νά ἐργαζόμαστε συνεχῶς γιά νά μή ταυτίζουμε τόν Χριστό καί τήν Ἐκκλησία μέ τίς πολιτικές τῶν Κρατῶν, ἀλλά νά ὑπερβαίνουμε τήν διαίρεση τοῦ κόσμου καί νά ζοῦμε τήν ἐν Χριστῷ ἐνότητα. Στό Κοντάκιο τῆς Πεντηκοστῆς γράφεται: «Ὅτε καταβάς τάς γλώσσας συνέχεε, διεμέριζεν ἔθνη ὁ Ὑψιστος • ὅτε τοῦ πυρός τά γλώσσας διένειμεν, εἰς ἐνότητα πάντας ἐκάλεσε, καί συμφώνως δοξάζομεν τό Πανάγιος Πνεῦμα».

Τελικά, αὐτά πού ψάλλουμε τήν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς στήν Ἐκκλησία πρέπει νά ἀγωνιζόμαστε νά τά κάνουμε ἐκκλησιαστική πράξη, καί ὅχι ἄλλα νά ψάλλουμε καί ἄλλα νά πράττουμε στήν ζωή μας, καί μάλιστα χωρίς μετάνοια.